

An analysis of the Constitutional Political Economy and Its Relation to Legal Discourse: Explaining the Distinction of Fundamental Concepts in the Framework of Interdisciplinary Studies

Amir Hossein Bamati tousi^{1*} , Mustafa Mansourian² , Mohammad Barzegar Khosravi³

1. Master's student in public law, Department of Law, University of Judicial Sciences and Administrative Services, Tehran, Iran

(*- Corresponding Author Email: amirtousi77@gmail.com)

2. Assistant Professor, Department of Law, University of Judicial Sciences and Administrative Services, Tehran, Iran

3. Assistant Professor, Economic Law group, Parliament Research Center, Tehran, Iran

Received: 2025-05-22

Revised: 2025-07-26

Accepted: 2025-08-20

Available Online: 2025-09-22

How to cite this article:

Bamati tousi, A. H; Mansourian, M., & Barzegar Khosravi, M. (2025). An analysis of the Constitutional Political Economy and Its Relation to Legal Discourse: Explaining the Distinction of Fundamental Concepts in the Framework of Interdisciplinary Studies. *Encyclopedia of Economic Law Journal*, 32(27): (153-173) (in Persian with English abstract).
<https://doi.org/10.22067/economlaw.2025.93339.1452>

1. INTRODUCTION

Constitutional political economy is a theoretical and interdisciplinary approach that seeks to explain the nature and function of diverse and alternative legal models that have a fundamental place in the institutional order of societies. This epistemological domain, on the one hand, has a close and structural relationship with the knowledge of Constitutional law, and on the other hand, by utilizing the analytical tools and conceptual capacities of economics, it attempts to analyze the motivational mechanisms of institutions and provide a coherent and effective framework for designing and regulating the rules governing economic and political behavior. The economic analysis of constitutions, also known as 'constitutional economics' or 'constitutional political economy' is a young research program. Standard economics used to focus on the analysis of choices within rules, thus assuming rules to be exogenously given and fixed. Constitutional economics broadens this research program by analyzing the choice of rules, using the established method of economics, i.e. rational choice.

"Law" in the sense of specific rules enacted by legislators, initially played a marginal role in normative analysis. as soon as the study of constitutional rules became the focus of scientific inquiry, It is obviously necessary to give explicit attention to constitution. Like law and economics, the CPE paradigm is primarily concerned with the comparative analysis of social, economic, and political institutions. But its foundational assumptions offer a distinct contrast to the mainstream neoclassical paradigm that has dominated law and economics as a field. As a result, the CPE research paradigm provides a unique perspective on subject areas traditionally treated within law and economics. Although the two terms 'rule' and 'law' are common and frequently used in legal discourse and have consistently held a prominent position in studies within this field, the question of why this theoretical approach—despite its

THIS WORK IS LICENSED UNDER A CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION 4.0 INTERNATIONAL LICENSE

significant analytical potential— has not been given due and appropriate attention in legal science is a matter that requires serious reflection and examination. Therefore, the first step toward explaining and developing this issue is to clarify its fundamental concepts and systematically outline its relationship with the field of law. Accordingly, the present study seeks to take a step towards developing and deepening this theoretical framework by analyzing concepts such as “political economy,” “constitutional rules,” and “constitution” from the perspective of the Constitutional Political Economy, and by comparing this approach with common readings in Law. This paper, by focusing on the explaining the fundamental concepts of the constitutional political economy and analyzing its similarities and differences with the legal approach, aims to open a new horizon for the theoretical and methodological development of this perspective. The present article, with a comparative and analytical approach, attempts to identify the existing conceptual and theoretical gaps and contribute to the enrichment of the interdisciplinary literature on the link between law and economics.

2. PURPOSE

Constitutional Political Economy (CPE) is a component of a broader range of theoretical approaches in modern economics, including public choice theory, new institutional economics, the economics of property rights, law and economics, among others. They all aim at rectifying the institutional deficit of orthodox neoclassical economics by focusing attention on how socioeconomic-political processes are shaped by the rules and institutions within which they unfold. CPE’s distinguishing feature is the particular attention it pays to the choice of rules as a means to make such processes better serve the preferences of the individuals involved.

The necessity and significance of research in this field stem from the fact that the formation, selection, and evolution of constitutional rules and their institutional consequences in the real world, must be continuously examined. A review of the literature in the field of Constitutional Political Economy shows that—despite extensive research on this perspective and its relationship with other social sciences—there is currently a lack of studies that compare its fundamental concepts with those of the legal approach. Therefore, the purpose of this research is to explain the concepts of political economy, constitution, and constitutional rules within this approach, and to evaluate these concepts in comparison with the legal perspective. Finally, the differences between these two approaches are analyzed from both methodological and Theoretical foundations perspectives.

3. METHODOLOGY

This article employs a descriptive-analytical approach to explore the theoretical foundations of Constitutional Political Economy. It relies primarily on library-based resources, scholarly debates, and conceptual developments within the field. Drawing on the insights of leading scholars in economics, law, and the social sciences, the study aims to provide a comprehensive understanding of the core concepts and the interrelations among them.

4. FINDINGS

Political economy is an analytical method in economics that analyzes political behavior and institutions. Political economy is an approach that includes the political environment in the analytical model of economic policy-making. Considering this approach makes it possible to show the reasons for the deviation of resources from the Pareto optimum in the economy. One of the foundational principles of political economy is the existence of heterogeneous social group interests, which lead to social conflict arising from policy decisions. In other words, the diversity of interests results in different social groups having varying preferences toward institutions. From this standpoint, law—as an institution—holds significant importance within the framework of political economy. Buchanan’s work shows that by coining the term “political economy,” he sought to distinguish his approach from both neoclassical economics and modern political science.

The analysis of the constitution within the framework of constitutional political economy requires moving beyond the traditional view of it as a binding legal text and transitioning to a more analytical and functional level. In this approach, the constitution is not merely seen as a legal document, but as a set of rules that regulates

collective behavior at foundational levels and defines the framework for subsequent decision-making. These rules, in essence, establish the “rules of the game”; rules that organize governing institutions, the distribution of power, policy-making processes, and the limits of authority of political actors. Through studying the works of scholars in this approach, five concepts of the constitution have been inferred: (1) The Constitution As a Social Contract, (2) The Constitutional Contract As Principal-Agent Relationship, (3) The Constitutional Contract As a Precommitment Device, (4) The Constitution As a Bundle of Conventions and (5) The Constitution As the Result of an Evolutionary Process. Each of these concepts has a detailed explanation, which is included in the article. Scholars of Constitutional Political Economy interpret “law” as something employed by actors as a means to implement the game based on the “underlying rules of the game” defined by the game theorist. In this sense, “law” establishes a framework of game constraints; an effort to send behavioral signals and coordinate around a specific equilibrium in the game. To clarify the discussion and better understand the meanings attributed to “laws,” it is necessary to distinguish between “nine types” of rules, which can be represented in a three-by-three matrix. One of the dimensions of this matrix consists of the distinction between primary and secondary and tertiary rules. Primary rules are those rules that directly grant rights or impose obligations. Secondary rules then relate to the ways in which primary rules may be made, revised or rescinded and Tertiary rules might then be identified as rules identifying particular ‘modes of play’. The second dimension of the matrix that describes the anatomy of rules is provided by the form of the rule in question rather than its logical type, and again we may identify three forms of particular relevance: the constitutional, the legal and the informal. A constitutional rule is one that is entrenched and protected within a constitutional framework (whether that framework is formulated in a document called a constitution or not); a legal rule is one that carries the force of law, but not constitutional protection, so that it lies in the domain of everyday politics; an informal rule is then a rule that carries no legal or constitutional force but nevertheless is recognized as a rule by relevant individuals. All of the rules classified within this structured framework hold significance in the approach of Constitutional Political Economy. Any attempt to reduce or overlook this relatively rich and complex structure of rules is considered unacceptable. As a general rule, it should be noted that a constitutional rule primarily refers to a set of formal and informal constraints within which political markets can operate. These constraints—whether written or unwritten—define the boundaries within which political actors may engage. In the analysis of legal rules embedded in the constitution, two major approaches with distinct theoretical horizons can be identified. The first, the constitutional law approach, seeks to explain legal structures and institutions, drawing on disciplines such as history, philosophy, religion, politics, sociology, and economics. The second, the constitutional political economy approach, aims to explain the functional characteristics of diverse sets of legal rules and fundamental institutions that constrain the choices and actions of economic and political actors. In addition to differing in levels of analysis and methodology, these two approaches also exhibit fundamental distinctions in their epistemological aims and theoretical perspectives. Constitutional law is a branch of public law that examines the fundamental rules and principles which define the structure of power, the scope of institutional authority, the fundamental rights of citizens, and the mechanisms of checks and balances among the branches of government. In this approach, the constitutional text is analyzed and interpreted as a legal document, with an emphasis on the conformity of laws and political practices to the legal principles it enshrines. In contrast, the constitutional political economy approach focuses on the formation of constitutional rules, the incentives behind rule selection, and the institutional and economic consequences of each. Within this framework, the constitution is not merely viewed as a legal text, but as a socio-economic institution whose purpose is to structure the rules of the game and reduce transaction costs at the macro level. In other words, this approach seeks to answer the question of which sets of social rules best promote peaceful coexistence and mutually beneficial cooperation among individuals. Constitutional law primarily focuses on the post-constitutional level—that is, the interpretation and implementation of existing codified rules. In contrast, the constitutional political economy approach concentrates on the pre-constitutional level, analyzing how the rules of the game are selected and designed. The first approach is based on the principles and techniques of legal interpretation. In contrast, the second approach adopts rational

choice as its methodological foundation, utilizing tools from economics such as normative theories, empirical data, and randomized experiments.

5. CONCLUSION

This paper seeks to examine the constitutional political economy approach and its fundamental concepts—namely “political economy”, “constitution” and “constitutional rule”—and to analyze its relationship with the legal discourse. The conceptual framework of constitutional political economy draws a distinction between rule-making and action within rules, or between the selection of rules and decision-making under existing rules. It thus focuses on the selection of the rules of the collective game and adopts this as the core of its analysis. A distinctive and central feature of this approach is: how laws and institutions can be improved to secure the mutual benefit of all involved actors. Ultimately, the efforts of constitutional political economy aim to provide guidance to those engaged in the process of legal reform or constitutional change. In other words, this approach is designed to offer normative advice on constitutional rules and to provide a normative framework for the comparative analysis of institutions. By analyzing the works of scholars in this field, five distinct concepts of “constitution” were deduced. The first three approaches share the implicit assumption that a constitution can be created from scratch. It is in some of the central assumptions that these approaches differ from each other. The social contract theory assumes that all actors possess broad rationality. The principal-agent approach introduces the possibility of asymmetrical information between principals and agents. The notion that a constitution is a precommitment device introduces the possibility that actors might suffer from time-inconsistent preferences or lack of self-control.

Given that constitutional rules constitute the central focus of this approach, this study seeks to offer a clear and coherent framework for the subjects under investigation by presenting a precise matrix of the concept of “constitutional rule.” All rules included in this structured classification—regardless of whether they are effectively protected at the constitutional level—are subject to analysis within the framework of constitutional political economy. Answering the question of whether a given legal rule establishes a framework of constraints within social, political, and economic orders is of great significance; if the answer is affirmative, that rule falls within the scope of constitutional political economy studies.

The findings of this study indicate that constitutional law differs from the constitutional political economy approach in seven key dimensions. The first approach focuses on the interpretation and explanation of the principles and rules set forth in the text of the constitution, while the second centers its analysis on the formation, selection, and evolution of fundamental rules and their institutional consequences. These two approaches also define the concept of a constitution differently: in the former, it is regarded as a binding legal document; in the latter, it is understood as a “rule of the game.” Furthermore, the first approach is grounded in the principles and techniques of legal interpretation, whereas the second is based on rational choice theory and employs tools from economics, such as normative theories, empirical data, and randomized experiments.

In conclusion, it can be stated that the constitutional political economy, as a scientific methodology, provides a framework for studying legal knowledge. Explaining and analyzing the functions of this approach within legal studies is among the thought-provoking subjects for future research. Regardless of these considerations, the effort to utilize scientific methods in the realm of legislation is regarded as both an inevitable necessity and a desirable endeavor. Therefore, the expansion of this approach in legislation-related research can be considered a systematic and scientifically grounded attempt to enhance analytical approaches in the field of law. By using the analytical tools of the constitutional political economy, it can hope for the possibility of applying a coherent scientific method in the field of legal knowledge. In this regard, it is appropriate to pay attention to the expansion of this approach in the form of empirical studies in future research; Studies that, by identifying challenges in the field of law and legislation, provide the basis for presenting uplifting policy propositions.

Keywords: Constitutional Political Economy, Constitutional Economics, economic analysis of constitution, law and Economics

تحلیلی بر اقتصاد سیاسی قواعد اساسی و نسبت آن با گفتمان حقوقی: تبیین تمایز مفاهیم بنیادین در چهارچوب مطالعات میان‌رشته‌ای

امیرحسین بامتی طوسی^{ID}، مصطفی منصوریان^{ID}، محمدبرزگر خسروی^{ID}

دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۱ | بازنگری: ۱۴۰۴/۰۵/۰۴ | پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۲۹ | انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۳۱

چکیده

اقتصاد سیاسی قواعد اساسی، به‌عنوان رهیافتی نظری و میان‌رشته‌ای، در پی تبیین ماهیت و کارکرد الگوهای متنوع و بدیل حقوقی است که از جایگاه بنیادین در نظم نهادی جوامع برخوردارند. این قلمرو معرفتی، از یک‌سو با دانش حقوق اساسی ارتباطی تنگاتنگ و ساختاری دارد و از سوی دیگر، با بهره‌گیری از ابزارهای تحلیلی و ظرفیت‌های مفهومی علم اقتصاد، می‌کوشد سازوکارهای انگیزشی نهادها را واکاوی و چهارچوبی منسجم و اثربخش برای طراحی و تنظیم قواعد حاکم بر رفتارهای اقتصادی و سیاسی ارائه نماید. در این مقاله، مفاهیم بنیادین این رهیافت مورد واکاوی قرار گرفته و نسبت آن با گفتمان حقوقی بررسی می‌شود. از این رو، در گام نخست، اقتصاد سیاسی قواعد اساسی به‌مثابه یک رهیافت علمی صورت‌بندی مفهومی می‌شود و سپس مفاهیم بنیادین آن یعنی «اقتصاد سیاسی»، «قواعد اساسی» و «قانون اساسی» به‌صورت مبسوط مورد تحلیل قرار می‌گیرند. تمرکز اصلی پژوهش بر تبیین تمایزات نظری، مفهومی و روش‌شناختی میان این رهیافت و علم حقوق است. این پژوهش با اتخاذ رویکردی توصیفی-تحلیلی نشان می‌دهد که تلقی این رهیافت از مفاهیمی چون قاعده اساسی و قانون اساسی به‌رغم اشتراکاتی که با قرائت حقوقی رایج دارد، واجد تفاوت‌هایی اساسی در مبانی نظری است. یافته‌های این پژوهش مؤید آن است که حقوق اساسی از نظر روش‌شناسی، ابزار تحلیل، هدف و سطح تحلیل با رویکرد اقتصاد سیاسی قواعد اساسی تفاوت‌های بنیادینی دارد. در رویکرد نخست، تمرکز بر تبیین و تفسیر اصول و قواعد مندرج در متن قانون اساسی است، در حالی‌که رویکرد دوم، نحوه شکل‌گیری، انتخاب و تحول قواعد اساسی و پیامدهای نهادی آن‌ها را در کانون تحلیل خود قرار می‌دهد. حقوق اساسی بر پایه اصول و فنون تفسیر حقوقی (هرمنوتیک حقوقی) استوار است، در حالی‌که اقتصاد سیاسی قواعد اساسی بر مبنای انتخاب عقلانی شکل گرفته و از ابزارهای علم اقتصاد همچون نظریه‌های هنجاری، داده‌های تجربی و آزمایش‌های تصادفی بهره می‌گیرد. این نوشتار نخستین گام برای گفت‌وگوی مفهومی میان این دو دستگاه نظری محسوب می‌شود.

کلیدواژه‌ها: اقتصاد سیاسی قانون اساسی، اقتصاد قانون اساسی، تحلیل اقتصادی قانون اساسی، حقوق و اقتصاد

۱. دانشجوی کارشناسی‌ارشد حقوق عمومی، دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری، تهران، ایران (نویسنده مسئول Email: amirtousi77@gmail.com)

۲. استادیار، گروه حقوق عمومی و بین‌الملل، دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری، تهران، ایران

۳. استادیار، گروه حقوق اقتصادی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

تحلیل اقتصادی قواعد اساسی، که همچنین به عنوان «اقتصاد قانون اساسی» یا «اقتصاد سیاسی قواعد اساسی» شناخته می‌شود، یک برنامه تحقیقاتی نوظهور است. اقتصاد متعارف^۱ عموماً بر تحلیل انتخاب‌ها و تصمیم‌گیری‌ها در چهارچوب قوانین تمرکز دارد و بنابراین قوانین را به صورت برونزا، داده شده و ثابت فرض می‌کند. اقتصاد سیاسی قواعد اساسی این برنامه تحقیقاتی را گسترش می‌دهد و به تحلیل نحوه انتخاب و تعیین خود قواعد و قوانین، با استفاده از روش مرسوم اقتصاد، یعنی انتخاب عقلانی^۲ می‌پردازد. (Voigt, 2017: 228)

اقتصاد سیاسی قواعد اساسی توسط دانشمندان علم اقتصاد بنیان‌گذاری شده و به رویکرد اقتصادی پایبند مانده است. «قانون» به معنای قاعده‌گذاری‌های مشخصی که توسط قانون‌گذاران صورت می‌گیرد، در تحلیل‌های هنجاری اولیه، نقش حاشیه‌ای داشت. به محض این که در مطالعات علمی به تحلیل اثرات قواعد اساسی پرداخته شد، لازم شد تا به طور مشخص به قانون اساسی توجه شود. برنامه تحقیقاتی اقتصاد سیاسی قواعد اساسی که بیشتر به عنوان اقتصاد قانون اساسی شناخته می‌شود و به طور کامل در آثار برنده جایزه نوبل، جیمز بوکانان، بسط یافته است، مانند آنچه که در مطالعات حقوق و اقتصاد مورد واکاوی قرار می‌گیرد، عمدتاً به تحلیل مقایسه‌ای نهادهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی می‌پردازد. با این حال، مفروضات بنیادین آن تفاوت چشم‌گیری با جریان اصلی نئوکلاسیک که بر حوزه حقوق و اقتصاد مسلط شده است، دارد. در نتیجه، این رویکرد، دیدگاه منحصر به فردی درباره موضوعاتی که به طور سنتی در حوزه حقوق و اقتصاد مورد بررسی قرار می‌گیرند، ارائه می‌دهد (Vanberg, 2017: 275 & Vanberg). این برنامه پژوهشی که از دهه (۱۹۷۰) با انتشار کتاب «محاسبه رضایت»^۳ آغاز شد، در عرض شش دهه، به یک روش‌شناسی کلیدی در مطالعه نهادهای حقوقی تبدیل شده است. هرچند دو اصطلاح «قاعده» و «قانون» از مفاهیم رایج و مکرر در گفتمان حقوقی‌اند و همواره جایگاه برجسته‌ای در مطالعات این حوزه داشته‌اند، اما پرسش از این که چرا این رویکرد نظری با وجود ظرفیت‌های تحلیلی چشم‌گیر، همچنان در دانش حقوق مورد توجه شایسته و درخور قرار نگرفته است، محل تأمل و بررسی جدی است. از این رو، نخستین گام در مسیر تبیین و بسط این مسئله، روشن‌ساختن مفاهیم بنیادین آن و ترسیم نسبت آن با دانش حقوق به شکل روشمند است. بر همین اساس، در پژوهش پیش رو، کوشیده شده است تا با تحلیل مفاهیمی چون «اقتصاد سیاسی»، «قواعد اساسی» و «قانون اساسی» از منظر اقتصاد سیاسی قواعد اساسی و مقایسه این رویکرد با قرائت رایج در علم حقوق، گامی در جهت توسعه و تعمیق این چهارچوب نظری برداشته شود. با لحاظ مفاد پیش‌گفته، تمایز اساسی مقاله حاضر با سه پژوهش فارسی مرتبط در این حوزه، یعنی «بررسی مبانی و ابزارهای اقتصاد قانون اساسی و کاربرد آن در مهندسی قانون اساسی» (Kadkhodaei & Aghaei Togh, 2011: 64) که به دنبال تبیین اقتصاد سیاسی قانون اساسی، ابزارهای تحلیلی آن و کاربرد این رویکرد در مهندسی قانون اساسی است، و مقاله «اقتصاد قانون اساسی و انصاف» (Pasbani Sowme'eh, 2011: 63) که به دنبال بررسی میزان امکان‌پذیری اعمال مسئله انصاف در نظریه اقتصاد قانون اساسی است و همچنین مقاله «ظرفیت نظریه اقتصاد سیاسی قانون اساسی جهت انضباط بخشی مدیریت بخش عمومی» (Dadgar, 2011: 109) که در آن ضمن بررسی نظریه اقتصاد سیاسی قانون اساسی، به ظرفیت‌سنجی آن به منظور انضباط بخشی به مدیریت‌های گوناگون بخش عمومی می‌پردازد، در آن است که این نوشتار با تمرکز بر تبیین مفاهیم بنیادین اقتصاد سیاسی قواعد اساسی و تحلیل وجوه اشتراک و افتراق آن با رویکرد حقوقی، در صدد گشودن افقی نوین برای توسعه نظری و روش‌شناختی این رهیافت است. پژوهش حاضر با نگاهی تطبیقی و تحلیلی، سعی دارد خلأهای مفهومی و نظری موجود را شناسایی کرده و به غنای ادبیات میان‌رشته‌ای در پیوند میان حقوق و اقتصاد یاری رساند.

این پژوهش در قالب شش گفتار سامان‌دهی شده است. مقاله با مرور کلی اقتصاد سیاسی قواعد اساسی آغاز می‌شود، سپس در گفتار دوم، مفهوم «اقتصاد سیاسی» و ارتباط آن با قانون اساسی مورد واکاوی قرار می‌گیرد. نحوه تلقی اندیشمندان این رویکرد از

1. Standard economics

2. rational choice

3. The Calculus of Consent

مفهوم «قانون اساسی»، موضوع گفتار سوم این نوشتار را تشکیل می‌دهد. در ادامه، در گفتار چهارم به صورت‌بندی مفهوم «قاعده اساسی» از منظر اقتصاد سیاسی قواعد اساسی پرداخته می‌شود و نسبت آن با برداشت حقوقی از قواعد بنیادین بررسی می‌شود. در گفتار پنجم تلاش می‌شود تا تفاوت‌های رویکرد اقتصاد سیاسی قواعد اساسی با گفتمان حقوقی تبیین شود. در نهایت در گفتار ششم به جمع‌بندی مباحث و تأملاتی در باب امکان گفت‌وگوی مفهومی میان این دو دستگاه نظری اشاره دارد.

۱. مروری بر اقتصاد سیاسی قواعد اساسی

اقتصاد سیاسی قواعد اساسی بخشی از مجموعه گسترده‌تری از رویکردهای نظری در اقتصاد مدرن است که شامل انتخاب عمومی، اقتصاد نهادی جدید، اقتصاد حقوق مالکیت و حقوق و اقتصاد می‌باشد. همه این رویکردها به دنبال رفع کاستی‌های نهادی اقتصاد نئوکلاسیک ارتدکس با تمرکز بر چگونگی شکل‌گیری فرایندهای اجتماعی-اقتصادی-سیاسی توسط قواعد و نهادهایی است که به موجب آن بسط می‌یابد. ویژگی متمایز این رویکرد، توجه ویژه‌ای است که به انتخاب قواعد به‌عنوان ابزاری جهت بهبود این فرایندها دارد (Vanberg, 2018: 260).

برخی معتقدند که اقتصاد سیاسی قواعد اساسی را به بهترین شکل می‌توان به‌عنوان «علم اقتصاد قواعد»^۴ توصیف کرد (Brennan and Hamlin, 1998: 265; Vanberg, 1998: 72; Van den Hauwe, 2005: 223). برای درک این که منظور از «اقتصاد قواعد» چیست، مفید است که با یک تمایز کلیدی که در قلب فعالیت‌های اقتصاد سیاسی قواعد اساسی قرار دارد، آغاز کنیم؛ یعنی سطح قانون اساسی و سطح مادون قانون اساسی. به‌وسیله هریک از این دو سطح می‌توان به بررسی تعاملات اجتماعی و سیاسی پرداخت. سطح «مادون قانون اساسی»^۵ (که گاهی به آن «سطح اقدامات» نیز گفته می‌شود) به این موضوع می‌پردازد که چگونه افراد می‌توانند اهداف مختلف خود را در یک چهارچوب نهادی معین پیگیری کنند. از آنجایی که نهادها (قواعد)، فرصت‌ها و محدودیت‌هایی را که افراد با آن‌ها مواجه هستند، شکل می‌دهند، بنابراین تأثیرات قابل‌توجهی بر چگونگی تعامل افراد با یکدیگر و ماهیت نظامی که از این تعاملات حاصل می‌شود، دارند. همان‌طور که هایک بیان کرده است، چهارچوب قواعد بر چهارچوب اقدامات تأثیر می‌گذارد (Hayek, 1969: 22). به عبارت دیگر، تجزیه و تحلیل در سطح مادون قانون اساسی با این سؤال محوری روبه‌رو است که افراد چگونه در چهارچوب یک مجموعه از قواعد رفتار می‌کنند - همان‌طور که می‌توان به این فکر کرد که چگونه بازیکنان در یک بازی (قیاسی که اغلب در مکتب اقتصاد سیاسی قواعد اساسی به کار می‌رود) راهبردهایی را با در نظر گرفتن قواعد بازی انتخاب می‌کنند. بخش زیادی از کارهای حقوق و اقتصاد - به همراه بخش زیادی از علوم اجتماعی معاصر به طور کلی - درگیر چنین فعالیت‌هایی هستند: چهارچوب‌های نهادی به‌عنوان پیش‌فرض در نظر گرفته می‌شوند و برای توضیح کنش و واکنش افراد که تحت تأثیر آن‌ها قرار دارند، مورد استفاده قرار می‌گیرند.

با این حال، سطح دومی نیز وجود دارد که می‌توان به‌وسیله آن به بررسی تعاملات اجتماعی و سیاسی پرداخت. این سطح «قانون اساسی» است که در آن، قانون توجه، انتخاب اقدامات در چهارچوب مجموعه‌ای از قواعد نیست، بلکه انتخاب خود قواعد را محور بحث خود قرار می‌دهد. در این سطح، تأکید بر این واقعیت است که اگرچه ممکن است برخی از قواعدی که از دیرباز در گروه‌ها یا جوامع اجتماعی توسعه‌یافته رواج داشته‌اند، خارج از کنترل و تغییر ارادی باشند، اما افراد اغلب می‌توانند قواعدی را که مطابق با آن زندگی می‌کنند، انتخاب کنند (یا تغییر دهند) و چنین انتخاب‌هایی می‌تواند با آگاهی از این مسئله باشد که چگونه سایر ترتیبات نهادی (قواعد) که چهارچوب اقدامات را شکل خواهند داد، عمل می‌کنند. در مثال بازی که پیشتر گفته شد، به جای تمرکز بر این که بازیکنان چگونه می‌توانند در یک بازی معین موفق‌تر باشند، علاقه اقتصاددان قواعد اساسی در این است که بررسی کند چگونه افراد ممکن است با اتخاذ قواعد بهتر، بازی‌های بهتری را انجام دهند. به این معنا، چشم‌انداز پژوهشی اقتصاد سیاسی قواعد اساسی یادآور مفهوم آدام اسمیت از اقتصاد سیاسی به‌عنوان «علم قانون‌گذاری» است (Smith, 1978: 486)؛ علمی که می‌تواند به اشخاصی که در مقام وضع قواعد برای جامعه هستند، رهنمودهایی ارائه دهد.

4. Economics of rules
5. sub-constitutional

تأکید صریح بر تمایز بین سطوح «مادون قانون اساسی» و «قانون اساسی»، از نظر تحلیلی به چندین دلیل قابل توجه است. نخست آن‌که، ماهیت انتخابی که افراد در این دو سطح با آن مواجه هستند، اساساً متفاوت است. در سطح نخست، پرسش این است که چگونه در چهارچوب مجموعه‌ای از محدودیت‌ها عمل کنیم. درحالی‌که در سطح قانون اساسی، پرسش این است که کدام مجموعه از محدودیت‌ها مطلوب است. این بدان معناست که در سطح قانون اساسی، افراد علاقه‌مند به این مسئله هستند که قواعد گوناگون چگونه یک سری فعل و انفعالات را در طول زمان پیریزی خواهد کرد، نه این که به منافع خاص خود در هر تعامل فکر کنند. دوم، و شاید مهم‌تر از مورد نخست، این است که در سطح قانون اساسی، احتمال وجود منافع مشترک بین افراد معمولاً بیشتر از سطح مادون قانون اساسی است. در سطح مادون قانون اساسی، افراد ممکن است اغلب منافع (حداقل به صورت جزئی) متضاد داشته باشند. اما با این وجود، ممکن است در انجام یک بازی بهتر، یعنی در بازنگری قواعدی که احتمالاً به شکل‌گیری چهارچوبی از اقدامات منجر می‌شود که برای همه افراد سودهایی به همراه دارد، منافع مشترک داشته باشند. همان طور که بوکانان گفته است، «همان طور که سیاست عمل می‌کند و همان طور که ما عملکرد آن را مشاهده می‌کنیم، سیاست‌های عادی ممکن است همچنان متعارض باقی بمانند... در حالی که مشارکت در بازی سیاسی فراگیر که به تعیین قواعد حاکم بر سیاست‌های عادی می‌پردازد، ممکن است چشم‌اندازهای ارزشمندی را برای همه اعضای جامعه به ارمغان آورد» (Buchanan, 1990: 9).

۲. اقتصاد سیاسی

مقصود از نگارش این بخش، تشریح و توضیح اقتصاد سیاسی به مثابه یک رهیافت نیست؛ همان طور که در ادامه نیز گفته خواهد شد، اقتصاد سیاسی یک رویکرد واحد و یکپارچه نیست که بتوان در چند سطر به تبیین آن پرداخت. با این حال، سؤالی که در اینجا پاسخ به آن خالی از لطف نیست، آن است که چرا اندیشمندان این حوزه از عبارت «اقتصاد سیاسی» استفاده کرده‌اند و چه ارتباطی میان «اقتصاد سیاسی» و «قانون اساسی» وجود دارد.

اقتصاد سیاسی در ساده‌ترین تعریف خود، مطالعه اقتصادی علم سیاست است (Almedia, 2022: 1). با این حال، همان طور که درازن (Drazen, 2000: 5) به‌درستی بدان اشاره کرده است، «این تعریف مبهم، هرچند ممکن است به‌دلیل همه‌شمول بودنش یک مزیت داشته باشد، اما هیچ درک واقعی از آنچه که مورد مطالعه قرار می‌گیرد، ارائه نمی‌دهد». نوشتن از اقتصاد سیاسی به این دلیل کار نسبتاً دشواری است که این رویکرد حاوی تعابیر، تمایزات، تناقضات درونی و انتقادات بیرونی فراوانی است. به‌همین منظور است که وینگاست و ویتمن، اقتصاد سیاسی را، یک روش تحلیلی در علم اقتصاد می‌دانند که به‌دنبال تحلیل رفتارها و نهادهای سیاسی است و نتیجه می‌گیرند که اقتصاد سیاسی یک رویکرد واحد و یکپارچه نیست، بلکه مجموعه‌ای از رویکردها را در بر می‌گیرد (Weingast & Wittman, 2006: 3).

اقتصاد سیاسی رهیافتی است که در سیاست‌گذاری اقتصادی، محیط سیاسی را نیز وارد مدل تحلیلی می‌کند. توجه به این رهیافت، این امکان را فراهم می‌کند که دلایل انحراف منابع از بهینه پارتو در اقتصاد نشان داده شود. یکی از بنیان‌های اقتصاد سیاسی، منافع گروه‌های اجتماعی ناهمگون است که به‌شکل‌گیری تضاد اجتماعی ناشی از سیاست‌گذاری منجر می‌شود. به‌عبارتی دیگر، ناهمگونی منافع باعث می‌شود گروه‌های اجتماعی ترجیحات متفاوتی نسبت به نهادها داشته باشند (Momeni & Zamani, 2013: 9-11). از همین دریچه است که در رهیافت اقتصاد سیاسی، قانون به مثابه یک نهاد از اهمیت بسزائی برخوردار است.

تلقی ما از اقتصاد سیاسی، سرشت نسبی «منافع» را از دو جهت برجسته می‌کند. نخست آن‌که، منافع افراد و گروه‌ها با توجه به موقعیت نسبی آن‌ها نسبت به منافع دیگر افراد و گروه‌ها نمایان می‌گردد. دوم، منافع فردی و گروهی در مجموعه‌ای از روابط جای می‌گیرند که قابل تقلیل به ترتیبات صرفاً قراردادی نیستند، زیرا موقعیت‌های نسبی اولیه به انتخاب افراد بستگی ندارد. یکی از این موقعیت‌های نسبی اولیه که در انتظام بخشیدن نقش‌ها و کارکردهای مختلف و سامان‌دهی موقعیت‌های گوناگون افراد و گروه‌ها در ساختارهای سیاسی و اقتصادی نقش‌آفرینی می‌کند، قانون اساسی است. تمرکز ما بر ساختار نسبی منافع و کارکردهای نظام‌مند آن، «اقتصاد سیاسی» را به «قانون اساسی» پیوند می‌زند. از این دریچه، «قانون اساسی» فضایی ساختاریافته از روابط اجتماعی است که در آن، کنش انسانی تحت‌تأثیر اهداف متعددی قرار دارد که هم می‌تواند زمینه‌ساز تضاد و هم زمینه‌ساز همکاری بین افراد و یا گروه‌ها شود. «قانون اساسی» به‌عنوان مجموعه‌ای از اقداماتی معتبر تعریف می‌شود که بازتاب‌دهنده منافع، تمایلات و باورهای

اجتماعی است (قانون اساسی به معنای مادی) که البته ممکن است با یک نظام متناظر از هنجارها و رویه‌های رسمی (قانون اساسی به معنای شکلی) هماهنگ باشد یا خیر. از منظر اقتصاد سیاسی، «جامعه» به عنوان یک ساختار چندلایه از منافع و «قانون اساسی» به عنوان نقشه‌ای از این ساختار چندلایه شناخته می‌شود (Pabst & Scazzieri, 2016: 344-355). قانون اساسی، از یک طرف به مثابه یک راهنما، در شناسایی لایه‌های متکثر منافع در جامعه کمک می‌کند و از طرفی دیگر، به محدودسازی منافع در چهارچوب هنجارها و قواعد مبادرت می‌ورزد. به این ترتیب، نقش مرکزی در محدود کردن دامنه سیاست‌گذاری‌ها و تعیین شرایطی که مطابق آن، تصمیمات سیاستی می‌توانند مؤثر واقع شوند، ایفا می‌کند.

بوکانان با تأکید بر انتخاب قیود حاکم بر بازارهای سیاسی و اقتصادی، برنامه تحقیقاتی خود را از اقتصاد متعارف و با تأکید بر تعامل همکارانه به جای تعامل تعارض‌آمیز، این برنامه را از بخش زیادی از علوم سیاسی متعارف متمایز کرد (Buchanan, 1990: 1). کار بوکانان نشان می‌دهد که وی با جعل عبارت «اقتصاد سیاسی» به دنبال این بوده است که رویکرد خود را از اقتصاد نئوکلاسیک و علوم سیاسی مدرن متفاوت جلوه بدهد (Pabst, 2018: 318). اقتصاد سیاسی تلاش می‌کند تا چگونگی عملکرد نهادها، روابط اجتماعی و تعاملات بین دولت، بازار و افراد را در یک چهارچوب گسترده‌تر و کلی‌تر توضیح دهد. به عبارتی دیگر، اقتصاد سیاسی به دنبال ارائه یک نظریه کلی در مورد قانون اساسی و ساختارهای اجتماعی است که بر تعاملات بین بازارها، دولت‌ها و افراد تأثیر می‌گذارد (Pabst, 2014: 1). اقتصاد سیاسی ابزار مفیدی برای تحلیل الگوهای بالقوه همکاری و تضاد منافع در چهارچوب قانون اساسی است.

۳. قانون اساسی در این رویکرد به چه معنا است؟

تحلیل قانون اساسی در چهارچوب اقتصاد سیاسی قواعد اساسی، مستلزم عبور از تلقی سنتی از آن به مثابه یک متن حقوقی الزام‌آور و ورود به سطحی تحلیلی‌تر و کارکردی‌تر است. در این رهیافت، قانون اساسی نه صرفاً به عنوان یک سند حقوقی، بلکه به منزله مجموعه‌ای از قواعد تعریف می‌شود که رفتارهای جمعی را در سطوح بنیادین تنظیم می‌کند و چهارچوب تصمیم‌گیری‌های بعدی را معین می‌سازد. این قواعد، در واقع، «قواعد بازی» را تعیین می‌کنند؛ قواعدی که نهادهای حاکم، توزیع قدرت، فرایندهای سیاست‌گذاری و حدود اختیارات بازیگران سیاسی را سامان می‌دهند.

اگر بخواهیم به این سؤال که قوانین اساسی چگونه رفتار افراد یا نتایج اجتماعی تولید شده از تعاملات فردی را تغییر می‌دهند نیز پاسخ دهیم، باید بگوییم که می‌توان بین سه جنبه مهم از ترتیبات نهادی که یک قانون اساسی را تشکیل می‌دهد، تمایز قائل شد. اول، این ترتیبات ممکن است اطلاعات را فراهم کرده یا پردازش کنند. دوم، آن‌ها ممکن است با استفاده از نظام پاداش و تنبیه، انگیزه‌ها را تغییر داده و قیمت نسبی اقدامات جایگزین را تحت تأثیر قرار دهند. این همان چیزی است که می‌توان آن را «ضمانت اجرای» نهادها نامید. سوم، این ترتیبات ممکن است تخصیص افراد را در نقش‌های مختلف اجتماعی تغییر دهند - چیزی که می‌توان آن را خصیصه «غربالگری» نهادها نامید (Brennan and Hamlin, 1998: 5).

یکی از تعریف‌های اولیه از قانون اساسی در برنامه پژوهشی اقتصاد قانون اساسی، توسط بوکانان و تالوک ارائه شده است: «ما با این اصطلاح (قانون اساسی) منظورمان مجموعه‌ای از قواعد است که از پیش توافق شده‌اند و در چهارچوب آن قواعد است که اقدامات بعدی انجام خواهد شد» (Buchanan & Tullock, 1962: 12). این یک تعریف بسیار گسترده است. لذا برای تبیین دقیق موضوع باید دید که چه مفهوم یا مفاهیمی از قانون اساسی را می‌توان با واکاوی آثار اندیشمندان این رویکرد استنباط کرد. در این بخش، به طور خلاصه مفاهیم مختلفی را که این رویکرد از «قانون اساسی» به کار می‌برد، مرور می‌کنیم.

۳-۱. قانون اساسی به مثابه قرارداد اجتماعی

نظریه‌های مرتبط با قراردادگرایی از دیرباز نقشی محوری در اندیشه سیاسی غرب داشته‌اند و قدمت آن‌ها حداقل به جمهوری افلاطون بازمی‌گردد. نظریه مدرن قرارداد، ریشه‌های خود را در قرن هفدهم و هجدهم می‌یابد و به انتشار چهار اثر مهم در رویکرد قراردادگرایی

6. sanctioning

7. screening

مرتبط است: لویاتان‌هابز (۱۶۵۱)، رساله الهی-سیاسی اسپینوزا (۱۶۷۰)، رساله دوم لاک (۱۶۸۸)، و قرارداد اجتماعی روسو (۱۷۶۲). رویکرد قراردادگرایی در میان پژوهش‌گران معاصر نیز از جذابیت برخوردار است. این امر را می‌توان در آثاری مانند محاسبه رضایت بوکانان و تالوک (۱۹۶۲)، نظریه عدالت رالز (۱۹۷۱)، اخلاق بر مبنای توافق گوتیه (۱۹۸۶) و همچنین مجموعه گسترده‌ای از مطالعات که از این متون بنیادین نشأت گرفته‌اند، مشاهده کرد.

قراردادگرایی به این موضوع می‌پردازد که تا چه حد ترتیبات اجتماعی یا سیاسی موجود با توافقات داوطلبانه میان افرادی که تحت این ترتیبات زندگی می‌کنند، سازگار است. به عبارت دیگر، پارادایم قراردادگرایی فرض می‌کند که ترتیبات سیاسی و اجتماعی را می‌توان به‌طور مفید از طریق لنز مبادله میان افراد خودمختار برای منافع متقابل مشاهده کرد. نظریه‌های قراردادگرایانه بررسی می‌کنند که آیا و چگونه ترتیبات اجتماعی و سیاسی از رضایت صریح یا ضمنی افراد ناشی می‌شود. هدف آن‌ها ارزیابی مشروعیت ترتیبات سیاسی و شناسایی اصلاحات مطلوب در نهادهای اجتماعی و سیاسی است (Vanberg & Vanberg, 2017: 248-249).

نسل اول اقتصاددانان قواعد اساسی، در درجه نخست به مشروعیت‌بخشی به دولت علاقه‌مند بودند. بسیاری از آن‌ها به فیلسوفان قرارداد اجتماعی نظیر هابز، لاک و دیگران متکی بودند. بوکانان، وضعیتی را توصیف می‌کند که در آن جامعه با یک «تعادل از جنس هرج و مرج»^۸ مواجه است؛ وضعیتی که در آن هزینه و بازده نهایی حاصل از تولید، سرقت و حفاظت از کالاها به یک اندازه بالا هستند. در چنین شرایطی، افراد متوجه می‌شوند که اگر بتوانند بر سر یک قرارداد خلع سلاح بایکدیگر به توافق برسند -توافقی که به آن‌ها اجازه دهد منابع مورد استفاده برای حفاظت از کالاها و یا سرقت از آن‌ها را کاهش دهند- آنگاه همه آن‌ها در وضعیت بهتری قرار خواهند گرفت. از آنجا که افراد خود را در موقعیتی شبیه به «معمای زندانی»^۹ می‌بینند، انگیزه دارند تا قرارداد خلع سلاح را امضا کنند. اما چون همه افراد پیش‌بینی می‌کنند که متعاقباً از آن قرارداد خلع سلاح پیروی نخواهند کرد، یک دولت حامی یا نگهبان^{۱۰} ایجاد می‌کنند تا از حریم خصوصی آن‌ها حفاظت کند. علاوه بر این، آن‌ها یک دولت مولد^{۱۱} ایجاد می‌کنند که باید به جامعه کالاهای عمومی که تولید خصوصی آن‌ها سودآور نیست ارائه کند (Voigt, 1997: 28).

این ایده که افراد از طریق قرارداد، دولتی را به وجود می‌آورند، نه به‌عنوان یک توصیف تاریخی صحیح بلکه صرفاً به‌عنوان یک روش شهودی در نظر گرفته شده است. بوکانان معتقد است که این روش نه تنها برای توضیح نهادهای موجود مفید است، بلکه امیدوار است بتواند از آن برای استخراج معیارهایی برای ارزیابی نهادهای نیز استفاده کند (Buchanan, 1975: 50). شاید مهم‌ترین نقص این مفهوم از قانون اساسی، انگیزه کسانی است که اختیار استفاده از زور را دارند. سؤال اصلی این است که چرا افرادی که قدرت اعمال زور را در اختیار دارند (دولت و حاکمان)، باید به قوانین پایبند بمانند، در حالی که می‌توانند با زیر پا گذاشتن آن‌ها، وضعیت خود را بهبود ببخشند؟ این چالش یکی از مشکلات اساسی نظریه قرارداد اجتماعی است؛ زیرا تضمینی وجود ندارد که دولت، پس از به دست آوردن قدرت، همچنان به اصول قرارداد پایبند بماند. البته، لازم به ذکر است که در منظومه فکری بوکانان، اهمیت نظریه قرارداد نه در توضیح منشأ دولت، بلکه در توانایی بالقوه آن برای بهبود نهادهای موجود نهفته است (Buchanan & Tullock, 1962: 318).

۳-۲. قانون اساسی به مثابه رابطه کارفرما-کارگزار

نظریه کارفرما-کارگزار از این نگرش نشأت می‌گیرد که در اغلب موارد، طرفین قرارداد از عدم تقارن اطلاعات رنج می‌برند. یک کارفرما به کارگزار خود وظایفی را محول می‌کند اما نمی‌تواند بدون صرف هزینه، بر اقدامات کارگزار نظارت کند. علاوه بر این، ممکن است کارگزار مجبور باشد در شرایطی اقدام کند که بیش از حد پیچیده است و قابل ارزیابی دقیق نسبت به هدف مورد نظر نیست. بنابراین، کارگزار در اقدامات خود دارای درجه‌ای از اختیار است که او آن را برای به حداکثر رساندن مطلوبیت خود - و نه مطلوبیت کارفرما - به کار خواهد گرفت. در نتیجه، تمرکز اصلی نظریه کارفرما-کارگزار بر روی امکان یا عدم امکان محدود کردن کارگزار و همچنین طراحی یک قرارداد بهینه با فرض توزیع نابرابر اطلاعات قرار دارد. طبق این نظریه، اعضای جامعه به‌عنوان کارفرما و دولت به‌عنوان

8. equilibrium of anarchy

9. prisoner's dilemma

10. protective state

11. productive state

کارگزار در نظر گرفته می‌شوند. چالش اصلی در اینجا طراحی یک قرارداد-که همان قانون اساسی به حساب می‌آید- به گونه‌ای است که کارگزاران را به سمت حداکثرسازی منافع شهروندان (کارفرمایان) سوق دهد. در عین حال، باید انگیزه‌هایی وجود داشته باشد که دولت نه تنها وظایف خود را بپذیرد (پذیرش همکاری)، بلکه آن‌ها را به خوبی انجام دهد (Voigt, 2020a: 7-8). مدل لویاتان که توسط برنان و بوکانان وارد اقتصاد قانون اساسی شد، می‌تواند به عنوان یک مدل کارفرما-کارگزار تفسیر شود (Brennan & Buchanan, 1980: 10). فرض اساسی این مدل این است که دولت انگیزه دارد تا درآمد خود (مالیات) را فراتر از سطحی که به نفع شهروندان است، افزایش دهد. بنابراین، توصیه آن‌ها در مورد طراحی قانون اساسی مالیاتی این است که امکان افزایش درآمد دولت از طریق مالیات‌ها باید محدود شود. آن‌ها همچنین پیشنهاد می‌کنند که پایه یا مبنای مالیاتی که دولت می‌تواند بر اساس آن مالیات اخذ کند، به طور مشخص باید تعیین گردد. بعدها، برنان و کلیمت به یک شکاف مهم در مدل اولیه لویاتان، دست یافتند. اگر دولت‌ها در وضع مالیات محدود شوند، احتمالاً به مقررات‌گذاری روی خواهند آورد. در صورتی که دولت‌مدان بتوانند این مقررات را جهت تأمین منافع گروه‌های خاص، به خود دینفعان «به فروش برسانند»، مقررات‌گذاری می‌تواند وضعیت خود آن‌ها را بهبود ببخشد. بنابراین، برای شهروندان، هزینه‌های ناشی از مقررات‌گذاری ممکن است حتی بیشتر از هزینه‌های مالیاتی باشد (Brennan & Kliemt, 2019: 284).

نهادهای دموکراسی مستقیم نیز با امکان‌پذیر ساختن اتخاذ برخی از تصمیمات توسط خود شهروندان به جای واگذاری آن‌ها به نمایندگان (کارگزاران)، می‌توانند به عنوان تلاشی برای کاهش مشکل کارفرما-کارگزار بین شهروندان و سیاستمداران تفسیر شوند. امید به این که بتوان سیاستمداران را از طریق یک قرارداد (به معنای قانون اساسی) محدود کرد، مورد انتقاد شدید تالوک قرار گرفته است: «این دیدگاه که دولت را می‌توان با مفاد مشخصی مقید کرد، ساده‌لوحانه است. چیزی باید آن مقررات را اجرا کند، و هرچه که آن‌ها را اجرا کند، خود نامحدود است» (Tullock, 1987: 317).

در حالی که نظریه قرارداد اجتماعی بر مشروعیت‌بخشی به دولت از طریق توافق اولیه میان افراد خودمختار و برابر تمرکز دارد و قانون اساسی را به مثابه محصول اراده جمعی افراد برای خروج از وضعیت طبیعی و تأسیس نظم سیاسی تفسیر می‌کند، الگوی کارفرما-کارگزار به مرحله پسا ساخت‌یابی دولت می‌پردازد و قانون اساسی را ابزار طراحی نهادی برای نظارت و کنترل رفتار دولت، به عنوان کارگزار دارای اطلاعات برتر و انگیزه‌های بالقوه ناسازگار با منافع عمومی، در نظر می‌گیرد (Voigt, 2020b: 32). این تمایز نشان می‌دهد که در نگاه دوم، تمرکز از «مشروعیت‌بخشی به اقتدار» به سوی «محدودسازی اقتدار» منتقل می‌شود.

۳-۳. قانون اساسی به مثابه یک ابزار برای تعهد پیش‌بینی

تعهد پیش‌بینی^{۱۲} می‌تواند به عنوان ابزاری برای مقابله با ضعف اراده در کوتاه‌مدت مورد استفاده قرار گیرد. مشهورترین نمونه استفاده از تعهد پیش‌بینی به این شکل، از دوران باستان سرچشمه می‌گیرد: اولیس^{۱۳} (حماسه اُدیسه) خود را به دکل کشتی بست تا در برابر وسوسه آواز سیرن‌ها^{۱۴} تسلیم نشود. در اصطلاحات اقتصادی، مشکل «آکراتیا»^{۱۵} یعنی فقدان خودکنترلی، اغلب تحت عنوان «ترجیحات ناسازگار با زمان» مطرح می‌گردد. در حالی که نظریه کارفرما-کارگزار، با در نظر گرفتن عدم تقارن اطلاعات، حاوی اصلاحاتی در نظریه‌های سنتی راجع به نهادها است، رویکرد تعهد پیش‌بینی شامل اصلاحاتی در رابطه با عقلانیت فرضی بازیگران می‌شود (Vanberg, 2017: 250 & Vanberg). از این رو، می‌توان گفت که تعهد پیش‌بینی به این معناست که فرد یا جامعه، با آگاهی از ضعف اراده یا تمایل به عمل غیرعقلانی در آینده، در زمان حال سازوکاری را طراحی می‌کند تا خود را از انحراف در آینده باز دارد (Elster, ۱۹۸۴: ۴۴). در نتیجه، مطابق با این رویکرد، قانون اساسی می‌تواند به عنوان «مکانیزمی برای تعهد پیش‌بینی» عمل کند؛ سازوکاری که جامعه از طریق آن می‌کوشد تا رفتارهای آتی حکومت و نهادهای عمومی را در چهارچوب اصولی از پیش تعیین‌شده، مقید سازد تا از بروز خطاهای ناشی از ترجیحات ناسازگار با زمان جلوگیری گردد.

12. precommitment

13. Ulysses

14. Sirens

15. akrasia

در صورتی که افراد و گروه‌های یکدست دچار ترجیحات ناسازگار با زمان شوند، آنگاه می‌توان پرسید آیا جوامع قادرند با استفاده از ابزارهایی از جنس تعهد پیش‌بینی، خود را در برابر این ناسازگاری‌ها محافظت کنند؟ این امر مستلزم آن است که (الف) اعضای یک جامعه از نقاط ضعف خود آگاه باشند، (ب) اعضا ابزار مناسبی برای تعهد پیش‌بینی در اختیار داشته باشند، و (ج) اکثریت قریب به اتفاق اعضای جامعه - از جمله سیاستمداران آن - مایل به محدود کردن خود با چنین سازوکارهایی باشند. از دیدگاه هنجاری، می‌توان پرسید چرا یک جامعه در یک مقطع زمانی باید بتواند جامعه‌ای را در مقاطع زمان بعدی مقید کند. از آنجا که ممکن است جامعه از افراد مختلفی تشکیل شده باشد، می‌توان پرسید آیا هنوز هم با همان جامعه سروکار داریم یا خیر. علاوه بر این، ترجیحات نیز ممکن است تغییر کند. بنابراین، اگر قرار باشد ترجیحات جامعه یا افراد در آینده تغییر کند، پس بهتر است که به جای محدود کردن خود با تعهدات ثابت و پیش‌بینی، انعطاف‌پذیری بیشتری برای سازگاری با تغییرات احتمالی داشته باشند (Voigt, 2020a: 9). در هر حال، رویکرد «قانون اساسی به مثابه مجموعه‌ای از هنجارها» که در ادامه تشریح می‌شود، به‌طور ضمنی در پاسخ به همین سؤالات شکل گرفته است.

الستر روش اولیس را مورد بحث قرار داده و ابزارهای مختلفی را که در طول تاریخ برای این منظور استفاده شده‌اند، معرفی می‌کند (Elster, 1984: 2). کار هولمز شامل بحثی درباره مسائل هنجاری مرتبط به همین موضوع است (Holmes, 1988: 195). الستر مشاهده می‌کند که در واقعیت، مردم مرتباً می‌خواهند دیگران را محدود کنند، و در عین حال، به ندرت خود را محدود می‌کنند. این دیدگاه تا حدودی از موضع پیشین او که بر این باور بود که جوامع باید از قانون اساسی برای پایبندی نسبت به آینده خود استفاده کنند و این کار را از منظر هنجاری صحیح می‌دانست، فاصله گرفته است (Elster, 2000: 345). از آنجا که قوانین اساسی اغلب در دوران بحران نوشته می‌شوند، این سؤال مطرح می‌شود که آیا تدوین‌کنندگان قانون اساسی به اندازه کافی بی‌طرف هستند تا منافع بلندمدت جوامع خود را در نظر داشته باشند یا خیر. حتی اگر از نظر فنی و عملی امکان‌پذیر باشد که افراد یا جوامع خود را با تعهدات پیش‌بینی محدود کنند، این کار ممکن است مشکلاتی ایجاد کند. این محدودیت‌ها می‌توانند باعث کاهش کارایی (به دلیل نداشتن انعطاف‌پذیری در برابر تغییرات) یا تضاد با اصول دموکراسی (که نیاز به امکان تغییر و سازگاری با خواسته‌های مردم دارد) شوند.

۳-۴. قانون اساسی به مثابه مجموعه‌ای از هنجارها

برخی از پژوهش‌گران حوزه حقوق اساسی بر این باورند که نمی‌توان قانون اساسی را دقیقاً معادل یک قرارداد در نظر گرفت، بلکه آن را می‌توان مشابه هنجارهای اجتماعی که ناخواسته پدید می‌آیند و به وسیله قاطبه اعضای جامعه به صورت فراگیر و ناخودآگاه پذیرفته می‌شوند، به حساب آورد (Hardin, 1989; Ordeshook, 1992). بنابراین، تدوین قانون اساسی را می‌توان به عنوان تلاشی برای (الف) تسریع در فرایند ظهور هنجارها و (ب) هدایت این فرایند در جهتی خاص مفهوم‌سازی کرد. هاردین می‌نویسد: «سازماندهی قانون اساسی، یک فرایند پیچیده و گسترده از هماهنگی میان اعضای جامعه به حساب می‌آید که هنجاری ایجاد می‌کند که برای حفظ آن به انگیزه‌ها و انتظارات خودساخت‌هاش متکی است (Hardin, 1989: 119).

از آنجا که مفهوم «قانون اساسی به مثابه مجموعه‌ای از هنجارها» به سبب نارضایتی نسبت به مفهوم «قانون اساسی به مثابه قرارداد» و در تضاد آشکار با آن توسعه یافته است، در اینجا تلاش می‌شود تا چهار تفاوت بنیادینی که میان این دو مفهوم وجود دارد، ذکر گردد: (۱) قرارداد برای حل معمای زندانی^{۱۶} طراحی شده است که در آن سود یک طرف با ضرر طرف دیگر هم‌زمان است، در حالی که قانون اساسی (که به عنوان مجموعه‌ای از هنجارها در نظر گرفته می‌شود) برای حل بازی هماهنگی^{۱۷} به کار می‌رود؛^{۱۸} در این بازی،

۱۶. این نوع بازی معمولاً برای توضیح موقعیت‌هایی استفاده می‌شود که در آن دو یا چند نفر به‌طور فردی تصمیم می‌گیرند، اما تصمیماتشان نه تنها بر روی خودشان بلکه بر روی دیگران نیز تأثیر می‌گذارد. در معمای زندانی، اگر هر دو طرف به‌طور مستقل اقدام کنند (یعنی خیانت به یکدیگر)، هر دو بازنده خواهند بود، اما اگر طرفین به یکدیگر اعتماد کنند، برنده می‌شوند. قراردادهای اجتماعی معمولاً برای حل این معما طراحی می‌شوند، به این معنا که هدف قرارداد اجتماعی این است که افراد را متقاعد کند که همکاری کنند و برای دستیابی به یک نتیجه بهتر و پایدارتر، منافع بلندمدت خود را بر منافع کوتاه‌مدت ترجیح دهند.

17. coordination game

۱۸. در بازی هماهنگی، هدف این است که بازیگران (افراد یا گروه‌ها) به یک توافق یا هماهنگی مشترک دست یابند. بر خلاف معمای زندانی، در بازی هماهنگی همه طرف‌ها تمایل دارند که به یک نتیجه مشترک برسند که برای همه مفید باشد. اینجا هیچ‌گونه تضاد منافع عمده‌ای وجود ندارد، بلکه مشکل اصلی این است که چگونه طرف‌ها بتوانند به یک نقطه توافق مشترک دست یابند. این نوع بازی معمولاً در تنظیم هنجارها و قواعد اجتماعی مانند قوانین اساسی به کار می‌رود.

بهترین نتیجه برای هر بازیگر، معمولاً برای دیگری نیز بهترین یا نزدیک به آن خواهد بود. (۲) برای این که قرارداد معتبر باشد، رضایت صریح طرف‌های قرارداد ضروری است، در حالی که قانون اساسی، تا زمانی که مخالفت جدی نسبت به آن وجود نداشته باشد، می‌تواند بدون رضایت صریح اکثریت هم قابل اجرا باشد. (۳) اجرای یک قرارداد معمولاً با استفاده از ضمانت اجرای بیرونی تضمین می‌شود، در حالی که در رویکرد دوم، تضمین اجرای آن به سختی و پیچیدگی ایجاد یک قانون اساسی جدید یا جایگزین بستگی دارد. این بدان معناست که تغییر یا نقض قانون اساسی بسیار دشوار است و به همین دلیل خود به‌عنوان ابزاری برای تضمین اجرای آن عمل می‌کند. (۴) طرفین قرارداد معمولاً سعی می‌کنند تا جایی که ممکن است همه شرایط و احتمالات را در نظر بگیرند، که این اغلب باعث می‌شود قراردادها ماهیت ایستا داشته باشند، در حالی که قوانین اساسی به‌راحتی می‌توانند به تحولات و تغییرات پاسخ دهند. به عبارت دیگر، قراردادها معمولاً به‌گونه‌ای تنظیم می‌شوند که تمام شرایط و احتمالات آینده پیش‌بینی و در نظر گرفته شوند، که این کار ممکن است باعث شود که قراردادها انعطاف‌پذیری کمتری داشته باشند و از نظر اجرایی ثابت و غیرقابل تغییر به نظر برسند. اما قوانین اساسی به‌طور طبیعی فضای بیشتری برای تغییر و تحول دارند و می‌توانند با توجه به شرایط جدید جامعه یا تغییرات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تکامل یابند (Hardin, 2008: 312-313).

این مفهوم توسط هادفیلد و وینگاست در مقاله‌ای تحت عنوان «قانون اساسی به‌مثابه دستگاه هماهنگ‌کننده» مطرح شده است. آن‌ها با این اظهار نظر آغاز می‌کنند که قواعد قانون اساسی باید به نحوی اجرا شوند. از آنجا که هیچ سطحی از قانون وجود ندارد که بنیادی‌تر از قانون اساسی باشد، آن‌ها پیش‌بینی می‌کنند که مهم‌ترین بازیگران در اجرای قواعد قانون اساسی، شهروندان هستند. شهروندی که مشاهده می‌کند حقوق فردی یک شخص که در قانون اساسی درج شده است، توسط دولت نقض گردیده است، می‌تواند در برابر آن دولت مقاومت کند. اما چنین اقدامی هزینه‌هایی در پی دارد. هادفیلد و وینگاست استدلال می‌کنند که قانون اساسی موفق باید یک تعادل پایدار ایجاد کند که در آن، شهروندان با دیدگاه‌ها و منافع مختلف مایل باشند تا برای حفظ قانون اساسی با یکدیگر همکاری کنند و همچنین در برابر کسانی که مفاد قانون اساسی را نقض می‌کنند، واکنش نشان دهند (Hadfield & Weingast, 2014: 140). برای این که یک قانون اساسی به تعادل برسد، شهروندان باید انگیزه‌هایی برای پیروی از قانون اساسی داشته باشند. برای انجام این کار، یک قانون اساسی باید چندین ویژگی داشته باشد. اول، باید یک راه‌حل کانونی برای بازی هماهنگی ایجاد کند تا شهروندان بتوانند به مجموعه‌ای واحد از قواعد تکیه کنند. دوم، آن نقطه کانونی باید یک نظم قانون اساسی فراهم کند که به اندازه کافی با منافع شهروندان متنوع همگرا باشد تا تعداد کافی از آن‌ها را به شرکت در حفظ قانون اساسی تشویق کند. سوم، رژیم قانون اساسی باید ویژگی‌های حقوقی مشخصی داشته باشد که فیلسوفان حقوقی به‌عنوان ویژگی‌های هنجاری مطلوب یک قانون شناسایی کرده‌اند. این ویژگی‌های حقوقی به شهروندان کمک می‌کند تا هماهنگ شوند زیرا ارزش هماهنگی را برای تعداد زیادی از مردم افزایش می‌دهند؛ اعتماد به نظم موجود را تقویت می‌کنند و در نتیجه، در ترجیحات ذهنی شهروندان این باور را ایجاد خواهند کرد که نظام سیاسی و اقتصادی پایدار است و در مقایسه با سایر گزینه‌های ممکن (مانند بی‌نظمی یا حکومت استبدادی) ارزش حمایت کردن دارد؛ و هزینه‌های هماهنگی را با حذف سیستم‌های پیچیده‌تر از قواعد، مانند آن‌هایی که علاوه بر شرایط مورد نظر، متغیرهای شخصی مانند جایگاه فرد در سلسله‌مراتب اجتماعی را شامل می‌شوند، کاهش می‌دهند. چهارم، قانون اساسی باید حاوی سازوکاری برای ایجاد یک منطق آشکار حول قواعد حقوقی باشد. دلیل این امر این است که شرایطی که در آن شهروندان با دولت تعامل دارند، بسیار متنوع است و یک قانون اساسی موفق نمی‌تواند صرفاً یک لیست یا الگوریتم ثابت از رفتارهای قانونی و غیرقانونی باشد؛ بلکه باید مجموعه‌ای از دانش مشترک از قوانین همراه با یک منطق حقوقی شفاف باشد تا افراد بتوانند این منطق را در شرایط جدید و متنوع نیز به کار گیرند (Hadfield & Weingast, 2014: 148-149).

۳-۵. قانون اساسی به‌مثابه نتیجه یک فرایند تکاملی

بوکانان، به‌عنوان یکی از طرفداران مفهوم قانون اساسی به‌مثابه قرارداد اجتماعی، افراد را به‌عنوان کنشگران عقلانی در نظر می‌گیرد که بینشی کافی دارند تا مزایای حاصل از قوانین و اجرای آن‌ها را تشخیص دهند. به دلیل این آینده‌نگری، کنشگران عقلانی مایل هستند که آگاهانه دامنه اقدامات ممکن خود را محدود کنند. هایک، که شناخته‌شده‌ترین نماینده دیدگاه تکاملی درباره قانون اساسی محسوب می‌شود، دیدگاهی متفاوت از آنچه که قانون اساسی به‌مثابه قرارداد اجتماعی مطرح می‌کند، دارد: انسان تنها پس از شروع

به پیروی از برخی قوانین، به عقلانیت دست یافت. بر اساس این دیدگاه، ظهور قوانین (از جمله قوانین اساسی)، نتیجه یک فرایند آگاهانه و انتخاب عقلانی نیست، بلکه نتیجه ناخواسته کنش‌های انسانی است. هایک این ایده را گسترش می‌دهد و استدلال می‌کند که کنشگران قادر به ایجاد دانش نظری جامع در مورد نحوه عملکرد قوانین نیستند. در عوض، او مکرراً تأکید می‌کند که افراد دارای دانشی ذهنی و تجربی هستند که تنها به‌طور جزئی قابل انتقال است و بنابراین نمی‌توان آن را به‌طور کامل تجمیع کرد (به‌عنوان مثال، در آثارش در سال ۱۹۴۵؛ و توسعه این مفهوم در سال‌های ۱۹۷۳، ۱۹۷۶ و ۱۹۷۹). از دیدگاه او، تلاش برای عقلانی‌سازی وجود نظم در جامعه بر اساس منطق «جنگ‌های همه علیه همه» بی‌نتیجه است، زیرا بقا تنها در چهارچوب گروه‌ها قابل تصور است (Hayek, 1988: 12). مفهوم قانون اساسی به مثابه نتیجه تکامل اجتماعی، بر توضیحات واقعی و تاریخی استوار است، نه مدل‌سازی‌های فرضی. در این دیدگاه، قوانین اساسی حاصل فرایندی از آزمون و خطا محسوب می‌شوند. هایک معیار مشخص و دقیقی برای اندازه‌گیری کارایی قانون اساسی ارائه نمی‌دهد، اما به نظر می‌رسد که او کارایی یک مجموعه از قوانین را بر اساس توانایی نسبی یک گروه در رشد جمعیتی و تأمین نیازهای اعضای خود ارزیابی می‌کند. این رویکرد در مقاله‌ای با عنوان «درباره سازگاری درونی اقتصاد قانون اساسی تکامل‌گرای هایک: چند ملاحظه کلی» مورد ارزیابی انتقادی قرار گرفته است (Voigt, 1992: 462).

می‌توان قانون اساسی انگلستان را به‌عنوان نتیجه یک فرایند تکاملی در نظر گرفت. گزافه نیست اگر بگوییم هایک در توسعه این نظریه از تاریخ انگلستان الهام گرفته است و بوکانان از تاریخ ایالات متحده تأثیر پذیرفته است. کونگلتون توسعه قانون اساسی در چندین دموکراسی پارلمانی غربی را از دیدگاه اقتصاد سیاسی قواعد اساسی به‌عنوان یک فرایند تکاملی توصیف می‌کند (Congleton, 2011: 34). نکته جالب این است که او نشان می‌دهد ایالات متحده، برخلاف تصور رایج که گویی قانون اساسی را از پیش و با برنامه‌ریزی ایجاد کرده، در واقع به مدل تکاملی بسیار نزدیک است.

۴. مفهوم قاعده اساسی: ارائه یک ماتریس برای درک ابعاد و معانی آن

اندیشمندان اقتصاد سیاسی قواعد اساسی، از چیزی تعبیر به «قانون» می‌کنند که توسط بازیگران به‌عنوان شیوه‌ای برای اجرای بازی بر اساس «قواعد زیربنایی بازی» که نظریه‌پرداز بازی تعریف کرده است، به‌کار گرفته می‌شود. در این معنا، «قانون» چهارچوبی از قیود بازی را تعیین می‌کند؛ تلاشی برای ارسال سیگنال رفتاری و هماهنگی بر روی یک تعادل خاص در بازی. برای روشن‌تر شدن بحث، و برای شناخت بهتر معانی مختلفی که به «قوانین» نسبت داده می‌شود، باید میان «نه مورد» که می‌توان آن‌ها را در یک ماتریس سه در سه نمایش داد، تمایز قائل شد. یکی از ابعاد این ماتریس را، تمایز میان قواعد نوع اول^{۱۹}، نوع دوم^{۲۰} و قواعد نوع سوم^{۲۱} تشکیل می‌دهد (Hamlin, 2014: 71). قواعد نوع اول را می‌توان به‌عنوان قواعدی در نظر گرفت که مستقیماً حقوقی را اعطا می‌کنند یا تکالیفی را تحمیل می‌کنند - مانند قواعدی که مالکیت و سرقت را تعریف می‌کنند یا به تعیین ضوابط توزیع حق رأی میان اعضای جامعه می‌پردازند. قواعد نوع دوم به‌طرقی اشاره دارد که بر اساس آن، قواعد نوع اول ایجاد، اصلاح یا نسخ می‌گردند - مانند قواعدی که اختیارات و طرز عمل قوه مقننه را مشخص و محدود می‌کنند (Hart, 1969: 20-42). قواعد نوع سوم را می‌توان به‌عنوان قواعدی تعریف کرد که سبکی خاص از بازی را مشخص می‌کنند (یا شاید سبک خاصی را که باید از آن اجتناب شود، تعیین می‌کنند)؛ البته هدفشان هدایت رفتار در چهارچوب قواعد نوع اول است - مانند «همیشه از سمت راست رانندگی کنید» یا «به وعده‌های خود وفادار بمانید».

لازم به توضیح است که تمایز مشخص و دقیقی بین قواعد نوع اول، نوع دوم و نوع سوم همیشه وجود ندارد. یک قاعده از نوع دوم اغلب حقوقی (طبق آئین دادرسی) اعطا می‌کند یا تکالیفی را تحمیل می‌کند و بنابراین با یک قاعده از نوع اول اشتباه گرفته می‌شود؛ یک قاعده از نوع سوم ممکن است از طریق قانون‌گذاری، تصویب و اجرا شود (مانند قوانین راهنمایی و رانندگی) و در نتیجه، ممکن است به اشتباه یک قاعده از نوع اول در نظر گرفته شود. با این حال، ایده‌های اساسی که این تمایزها را شکل می‌دهند، همچنان

19. primary rules

20. secondary rules

21. tertiary rules

روشن و مفید به نظر می‌رسند؛ به این معنا که قواعد نوع دوم بر فرایندهای حاکم بر قواعد نوع اول تمرکز دارند و قواعد نوع سوم، رفتار را در چهارچوب مجموعه‌ای از قواعد نوع اول و نوع دوم هدایت می‌کنند. دست‌کم برخی از قواعد نوع سوم، اغلب به‌عنوان هنجار، عرف، رسوم، رویه‌ها یا عادات شناخته می‌شوند. بنابراین شاید بتوان از واژه‌ای مانند «هنجارها» به جای «قواعد» برای قواعد نوع سوم استفاده کرد. در هر حال، اقتصاد سیاسی قواعد اساسی، قواعد و هنجارهای این‌چنینی را در کنار یکدیگر بررسی می‌کند. بُعد دوم ماتریس که به تشریح «ساختار قواعد» می‌پردازد، به شکل قواعد مربوط می‌شود، نه به طبقه‌بندی منطقی آن. در اینجا نیز می‌توان سه شکل مهم را مشخص کرد: قانون اساسی، قانونی و غیررسمی. یک قاعده قانون اساسی، قاعده‌ای است که در یک چهارچوب اساسی نهادینه و محافظت شده است (خواه این چهارچوب در سندی به نام قانون اساسی تدوین شده باشد یا نه). یک قاعده قانونی، قاعده‌ای است که دارای قدرت قانونی است اما تحت حمایت قانون اساسی قرار ندارد، بنابراین در حوزه سیاست‌های روزمره جای می‌گیرد. یک قاعده غیررسمی، هیچ قدرت قانونی یا قانون اساسی ندارد اما با این حال، توسط افراد دینفع به‌عنوان یک قاعده شناخته می‌شود (Hamlin, 2014: 72-73).

جدول شماره (۱): ماتریس قواعد

قواعد (Rules)	قانون اساسی (Constitutional)	قانونی (legal)	غیر رسمی (informal)
قواعد نوع اول	۱	۲	۳
قواعد نوع دوم	۴	۵	۶
قواعد نوع سوم	۷	۸	۹

همه قواعدی که در این ساختار طبقه‌بندی شده وجود دارد، در رویکرد اقتصاد سیاسی قواعد اساسی دارای اهمیت هستند. هرگونه تلاش برای کاستن یا نادیده گرفتن این ساختار نسبتاً غنی و پیچیده از قواعد، قابل پذیرش نخواهد بود. به همین سبب است که نگارندگان، به جای ذکر عبارت «اقتصاد سیاسی قانون اساسی» از عبارت «اقتصاد سیاسی قواعد اساسی» استفاده کرده‌اند. پرواضح است که ماتریس‌های شماره (۱) و (۴)، یکی از محوری‌ترین موضوعاتی محسوب می‌شوند که این رویکرد بدان می‌پردازد: ما کاملاً با هر دو نوع از قوانین اساسی ماهوی (نوع اول) و قوانین اساسی شکلی (نوع دوم) آشنا هستیم. به همین ترتیب، ماتریس شماره (۲) نشان‌دهنده قوانین عادی است که به تخصیص حقوق و تکالیف ماهوی می‌پردازند. با این حال، سایر خانه‌های این ماتریس نیاز به توضیح بیشتری دارند.

برخی از هنجارها یا عرف و عادات به قانون اساسی راه می‌یابند (ماتریس شماره ۷) و برخی دیگر، جنبه قانونی به خود می‌گیرند (ماتریس شماره ۸). ما می‌توانیم طیفی از قواعد نوع سوم را در نظر بگیریم که به تعیین برخی از الگوها و چهارچوب‌های رفتاری یا سبک خاصی از بازی مبادرت می‌ورزند و در عین حال، قانون‌گذار یا قوه مؤسس آن‌ها را به جهت اهمیتی که دارند، در قانون و یا قانون اساسی درج کرده‌اند. خانه شماره (۵) ممکن است در نگاه اول کم‌اهمیت به نظر برسد، زیرا ممکن است تصور کنیم که قواعد نوع دوم - یعنی قواعدی که فرایندهای حاکم بر قواعد نوع اول را تعیین می‌کنند - ذاتاً یک قاعده اساسی محسوب می‌شوند. اما در واقعیت، حتی در جوامعی که بیشترین میزان مشروطه‌گرایی را دارند، اکثر نهادهای روزمره آن‌ها از طریق قانون (یا حتی به‌صورت غیررسمی - مانند خانه ۶) تعریف و تنظیم می‌شوند، تا از طریق قانون اساسی. بنابراین، ما با قیودی مواجه هستیم که باوجود این که یک قاعده اساسی محسوب می‌شوند اما صرفاً جنبه قانونی یا غیررسمی دارند و از هیچ‌گونه حفاظت واقعی در سطح قانون اساسی برخوردار نیستند.

به‌عنوان یک قاعده کلی باید اشاره کرد که منظور از قاعده اساسی، در درجه اول مجموعه‌ای از قیود رسمی و غیررسمی است که بازارهای سیاسی می‌توانند در محدوده تعیین شده به وسیله آن قیود (اعم از نوشته‌شده یا نانوشته) نقش‌آفرینی کنند (Rowley, 1979: 2). این دسته از قواعد، عوامل سیاسی را ملزم می‌کنند تا در چهارچوب محدودیت‌های ایجاد شده، نقش‌آفرینی کنند (Young,

2: 2019). به عبارت دیگر، اقتصاد سیاسی قواعد اساسی به کاربرد روش‌ها و تکنیک‌های تحلیلی اقتصاد در مطالعه قواعدی اشاره دارد که نظم‌های اجتماعی می‌توانند تحت آن قواعد (قیود یا محدودیت‌ها) عمل کنند (Vanberg, 2018: 259). بنابراین فرقی ندارد که قاعده مورد بحث، در سلسله‌مراتب قواعد حقوقی، در جایگاه قانون اساسی قرار داشته باشد یا قانون، عرف و رویه قضایی؛ آنچه که حائز اهمیت است، پاسخ به این سؤال محوری است که قاعده حقوقی مورد بحث چهارچوبی از محدودیت در نظم‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی ایجاد می‌کند یا خیر. در این صورت، قاعده حقوقی چه در زمره اصول قانون اساسی باشد، چه در زمره مواد قانونی و چه در زمره هنجارهایی باشد که صورت قانونی به‌خود نگرفته‌اند، در کانون توجهات اقتصاد سیاسی قواعد اساسی قرار دارند. از این روست که می‌توان گفت اقتصاد سیاسی قواعد اساسی، رهیافتی است که با حقوق اساسی، حقوق اداری، حقوق کار، مالیه عمومی، حقوق محیط زیست، حقوق انتخاباتی و... سروکار دارد. درست است که عمده رهیافت‌های این رویکرد با حقوق اساسی درهم‌تنیده است (Ginsburg, 2010: 70; Elkins & et al, 2009: 38-39)، اما این بدان معنا نیست که این رهیافت، فاقد دستاوردهای علمی در سایر شاخه‌های علم حقوق است. برای نمونه یکی از قواعدی که قیود بازی را مشخص می‌کند، نظام انتخاباتی است. در برخی کشورها این که نظام انتخاباتی اکثریتی باشد یا تناسبی، در قانون مصوب مجلس یا پارلمان تعیین تکلیف شده است. در هر حال، چون نظام انتخاباتی در زمره قواعدی است که قیود بازی را تعیین می‌کند، لذا یکی از مباحثی است که اقتصاد سیاسی قواعد اساسی بدان می‌پردازد.

اگر به‌طور تقریبی، هر نظم اجتماعی را به‌عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌های متقاطع -بازارها، سیاست، جامعه مدنی و غیره- در نظر بگیریم، آنگاه اقتصاد سیاسی قواعد اساسی به مطالعه قواعدی می‌پردازد که هر یک از این حوزه‌ها را نظم و نسق می‌بخشد. اگر فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در چهارچوب مفاد یک قاعده ترتیب یابد، آن قاعده یک قاعده اساسی است. اگر یک قاعده بخشی از روند تثبیت‌شده انتخاب سیاست‌های عمومی را توصیف کند، آنگاه آن قاعده یک قانون اساسی است -چه رسمیت یافته باشد و چه نیافته باشد (Congleton, 2018: 772). صرف‌نظر از محتوای هر قانون اساسی رسمی و مکتوب، مجموعه قواعد اساسی در یک جامعه، قانون اساسی آن را تشکیل می‌دهد. بنابراین، اقتصاد سیاسی قواعد اساسی به تحلیل هر الگوی ثابتی از قواعد که تعاملات اجتماعی را ساختاردهی و تحت تأثیر قرار می‌دهد، توجه دارد، چه به صورت صریح تدوین شده یا به صورت ضمنی تکامل یافته باشد.

۵. مقایسه مفهومی و روش‌شناختی حقوق اساسی و اقتصاد سیاسی قانون اساسی

در تحلیل قواعد حقوقی مندرج در قانون اساسی، دو رویکرد عمده با افق‌های نظری متمایز قابل شناسایی‌اند: نخست، رویکرد «حقوق اساسی» به تبیین ساختارها و نهادهای حقوقی و حدود صلاحیت‌شان و همچنین حقوق و آزادی‌های شهروندان می‌پردازد و در این مسیر از دانش‌های تاریخ، فلسفه، دین، سیاست، جامعه‌شناسی و اقتصاد بهره می‌گیرد (Cooter, 2002: 22)؛ دوم، رهیافت «اقتصاد سیاسی قانون اساسی» در پی آن است که ویژگی‌های کارکردی مجموعه‌های متنوعی از قواعد حقوقی و نهادهای اساسی را که به نحوی انتخاب‌ها و کنش‌های مرتبط با بازیگران اقتصادی و سیاسی را مقید می‌سازند، تبیین کند (Buchanan, 2018: 1109). این دو رهیافت، افزون بر تفاوت در سطح تحلیل و روش‌شناسی، در اهداف معرفتی و چشم‌اندازهای نظری نیز تمایزات بنیادین دارند. حقوق اساسی شاخه‌ای از حقوق عمومی است که به بررسی قواعد و اصول بنیادینی می‌پردازد که ساختار قدرت، حدود اختیارات نهادها، حقوق بنیادین شهروندان، و سازوکارهای نظارت و توازن میان قوا را مشخص می‌کند. در این رویکرد، متن قانون اساسی به‌عنوان یک سند حقوقی مورد تحلیل و تفسیر قرار می‌گیرد و تأکید بر تطابق قوانین و رویه‌های سیاسی با اصول حقوقی مندرج در آن است (Barendt, 1998: 12). در مقابل، رویکرد اقتصاد سیاسی قواعد اساسی، به بررسی نحوه شکل‌گیری قواعد اساسی، انگیزه‌های ناشی از انتخاب قواعد و پیامدهای نهادی و اقتصادی هر یک از آن‌ها می‌پردازد. در این چهارچوب، قانون اساسی نه صرفاً یک متن حقوقی، بلکه یک نهاد اجتماعی-اقتصادی در نظر گرفته می‌شود که هدف آن تنظیم قواعد بازی و کاهش هزینه‌های مبادله در سطح کلان است (Brennan & Hamlin, 2013: 330). به‌عبارتی دیگر، هدف این رویکرد، ارائه پاسخی به این سوال است که چه قواعدی از بازی اجتماعی به همزیستی مسالمت‌آمیز انسان‌ها و همکاری دو سر برد کمک می‌کنند (Vanberg, 2005: 26).

حقوق اساسی عمدتاً به سطح پسااساسی سازی^{۲۲} توجه دارد؛ یعنی به تفسیر و اجرای قواعد مدوّن موجود می‌پردازد. در حالی که رویکرد اقتصاد سیاسی قواعد اساسی در سطح پیشااساسی سازی^{۲۳} متمرکز است و به تحلیل نحوه انتخاب و طراحی قواعد بازی مبادرت می‌ورزد (Van Den Hauwe, 2005: 224). اقتصاد سیاسی قواعد اساسی به تبیین سازوکارهای تهیه و تدارک کالاهای عمومی اهتمام می‌ورزد. با نگاهی و تصویب قواعد اساسی، جوامع در واقع در خصوص این که چه نوع کالای عمومی را مایل هستند به طور مشخص برای خود فراهم کنند، اتخاذ تصمیم نمی‌کنند؛ بلکه قواعد اساسی شامل قیودی است که فرایند اتخاذ این نوع تصمیمات را در بر می‌گیرد. اگر کسی به تجزیه و تحلیل انتخاب قاعده اساسی یک جامعه علاقه‌مند باشد، در واقع به تحلیل یک انتخاب فراگیر^{۲۴} علاقه‌مند است؛ یعنی این که جامعه چگونه (در سطح پیش از اساسی سازی) درباره روش اتخاذ انتخابهای بعدی (در سطح پسااساسی سازی) تصمیم می‌گیرد (Voigt, 2017: 229). یا به بیان پیتر اردشوک: «قانون اساسی، قانون گذاری محسوب نمی‌شود؛ بلکه سازوکاری است که مردم از آن برای پیش بردن ساختار قانون و قانون گذاری استفاده می‌کنند» (Ordeshook, 1993: 231). رویکرد نخست، بر مبنای اصول و فنون تفسیر حقوقی بنا شده است. اما در رویکرد دوم، انتخاب عقلانی مبنای روش‌شناسی است و در این راستا از ابزارهای علم اقتصاد یعنی نظریه‌های هنجاری، داده‌های تجربی و آزمایش‌های تصادفی بهره‌برداری می‌شود (Voigt, 2020a: 12-18; Hamlin, 2014: 79). در پایان باید تأکید کرد که تمامی تلاش‌های صورت گرفته در رهیافت اقتصاد سیاسی قواعد اساسی (CPE) معطوف به ارائه رهنمودهای علمی به کنشگران در فرایند اصلاحات و تغییرات قانونی است. به بیان دقیق‌تر، اقتصاد سیاسی قواعد اساسی به منزله چهارچوبی هنجاری طراحی شده است که هم ارائه مشاوره در خصوص مسائل قانون اساسی را تسهیل می‌کند و هم امکان تحلیل تطبیقی نهادهای حقوقی را در پرتو معیارهای هنجاری فراهم می‌آورد (Van den Hauwe, 2000: 610).

جدول شماره (۲): تفاوت دو رویکرد

مؤلفه‌ها	حقوق اساسی	اقتصاد سیاسی قواعد اساسی
نقطه تمرکز تحلیل	تبیین و تفسیر اصول و قواعد مندرج در قانون اساسی	تحلیل نحوه شکل‌گیری، انتخاب و تحول قواعد اساسی و پیامدهای نهادی آن در دنیای واقعی
مفهوم قانون اساسی	سند حقوقی الزام‌آور	قاعده بازی
مفهوم قاعده اساسی	صرفاً سندی مکتوب با عنوان قانون اساسی و البته در مواردی رویه‌های اساسی	هر قاعده‌ای که قیود بازی سیاسی و اجتماعی را تعیین می‌کند: در این صورت قوانین عادی نیز می‌توانند قاعده اساسی تولید کنند مثل قانون ناظر بر انتخابات
روش‌شناسی	تفسیر حقوقی مبتنی بر اخلاق و فلسفه و سایر دانش‌های اجتماعی (هرمنوتیک حقوقی)	انتخاب عقلانی مبتنی بر ابزارهای علم اقتصاد
هدف	تضمین هنجارهای اساسی	طراحی و ارزیابی قواعد حاکم بر بازی برای کاهش هزینه مبادله در سطح کلان و حل تعارضات اجتماعی
سطح تحلیل	پسا اساسی سازی	پیشا اساسی سازی
ابزار	مبانی حقوقی	نظریه‌ها، داده‌های تجربی، آزمایش‌های تصادفی

22. post-constitutional

23. Pre-Constitutional

24. meta-choice

۶. نتیجه‌گیری

در این نوشتار تلاش شده است تا رهیافت اقتصاد سیاسی قواعد اساسی و مفاهیم بنیادین آن یعنی «اقتصاد سیاسی»، «قانون اساسی» و «قاعده اساسی» مورد بررسی قرار گیرد و نسبت آن با قرائت حقوقی تجزیه و تحلیل شود. چهارچوب مفهومی اقتصاد سیاسی قواعد اساسی با تفکیک میان تعیین قواعد حاکم و کنش در چهارچوب آن‌ها، یا میان انتخاب قواعد و تصمیم‌گیری در چهارچوب قواعد موجود، تمرکز خود را بر انتخاب قواعد بازی جمعی قرار می‌دهد و آن را به‌عنوان محور اصلی مطالعات خود برمی‌گزیند. ویژگی متمایز و در عین حال محوری آن، تمرکز بر یک دغدغه کاربردی است: این که چگونه می‌توان قوانین و نهادها را به‌گونه‌ای بهبود بخشید که منافع متقابل تمامی بازیگران تأمین شود. تمامی تلاش‌های اقتصاد سیاسی قواعد اساسی در نهایت با هدف راهنمایی برای افرادی انجام می‌شود که در فرایند اصلاح یا تغییر قوانین مشارکت دارند. به بیان دیگر، این رویکرد، با هدف ارائه مشاوره هنجاری در زمینه قواعد اساسی و نیز فراهم‌سازی چهارچوبی هنجاری برای تحلیل مقایسه‌ای نهادها طراحی شده است.

با واکاوی آثار اندیشمندان این عرصه، پنج مفهوم متمایز از «قانون اساسی» استنباط گردید. سه رویکرد نخست، در این فرض ضمنی مشترک هستند که یک قانون اساسی می‌تواند بدون هیچ‌گونه پیش‌زمینه‌ای ایجاد شود. با این حال، این رویکردها در برخی از فرضیات اساسی با یکدیگر تفاوت دارند. نظریه قرارداد اجتماعی فرض می‌کند که همه کنشگران دارای عقلانیت گسترده هستند. رویکرد کارفرما-کارگزار احتمال وجود اطلاعات نامتقارن بین کارفرمایان و کارگزاران را مطرح می‌کند. این دیدگاه که قانون اساسی یک ابزار برای تعهد پیش‌بینی محسوب می‌شود، این احتمال را مطرح می‌کند که کنشگران ممکن است دچار ترجیحات ناسازگار با زمان شوند یا فاقد خودکنترلی باشند. دو رویکرد دیگر، اعتقاد دارند که مشابه هنجارهای اجتماعی که ناخواسته پدید می‌آیند و به‌وسیله قاطبه اعضای جامعه به‌صورت فراگیر و ناخودآگاه پذیرفته می‌شوند، قانون اساسی نیز این‌گونه شکل گرفته است.

با توجه به این که قواعد اساسی موضوع محوری این رهیافت را تشکیل می‌دهد، این پژوهش با ارائه ماتریسی دقیق از مفهوم «قاعده اساسی»، می‌کوشد تا چهارچوبی روشن و منسجم از موضوعات مورد مطالعه ارائه دهد. همه قواعدی که در این ساختار طبقه‌بندی شده وجود دارد، اعم از این که از حفاظت واقعی در سطح قانون اساسی برخوردار باشند یا خیر، در رویکرد اقتصاد سیاسی قواعد اساسی مورد واکاوی قرار می‌گیرند. پاسخ به این پرسش که آیا قاعده حقوقی مورد نظر چارچوبی از محدودیت در نظم‌های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی ایجاد می‌کند یا نه، اهمیت زیادی دارد؛ چرا که در صورت مثبت بودن پاسخ، آن قاعده در حوزه مطالعاتی اقتصاد سیاسی قواعد اساسی قرار می‌گیرد.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که حقوق اساسی در هفت مؤلفه با رویکرد اقتصاد سیاسی قواعد اساسی تفاوت دارد. در رویکرد نخست، تمرکز بر تبیین و تفسیر اصول و قواعد مندرج در متن قانون اساسی است، در حالی که رویکرد دوم، نحوه شکل‌گیری، انتخاب و تحول قواعد اساسی و پیامدهای نهادی آن‌ها را در کانون تحلیل خود قرار می‌دهد. در این دو رویکرد، مفهوم قانون اساسی نیز متفاوت تعریف می‌شود: در اولی، به‌مثابه یک سند حقوقی الزام‌آور و در دومی، به‌عنوان قاعده بازی شناخته می‌شود. همچنین، رویکرد نخست بر پایه اصول و فنون تفسیر حقوقی استوار است، در حالی که رویکرد دوم بر مبنای انتخاب عقلانی شکل گرفته و از ابزارهای علم اقتصاد همچون نظریه‌های هنجاری، داده‌های تجربی و آزمایش‌های تصادفی بهره می‌گیرد.

در پایان می‌توان اظهار داشت که اقتصاد سیاسی قواعد اساسی به مثابه یک روش علمی، چهارچوبی برای مطالعه دانش حقوق فراهم می‌سازد. تبیین و تحلیل کارکردهای این رویکرد در دانش حقوق، از جمله موضوعات قابل تأمل در مطالعات آتی به شمار می‌رود. صرف‌نظر از این ملاحظات، کوشش برای بهره‌گیری از روش‌های علمی در عرصه قانون‌گذاری، ضرورتی گریزناپذیر و امری مطلوب تلقی می‌گردد. بنابراین گسترش این رهیافت در تحقیقات ناظر بر قانون‌گذاری را می‌توان تلاشی نظام‌مند و مبتنی بر روش علمی در جهت ارتقای رویکردهای تحلیلی در دانش حقوق قلمداد کرد. با استفاده از ابزارهای تحلیلی اقتصاد سیاسی قواعد اساسی، می‌توان به امکان به‌کارگیری یک روش علمی منسجم در عرصه دانش حقوق امیدوار بود. در همین راستا، شایسته است که در پژوهش‌های آتی به گسترش این رویکرد در قالب مطالعات تجربی توجه شود؛ مطالعاتی که با شناسایی چالش‌های موجود در عرصه قانون و قانون‌گذاری، زمینه را برای ارائه گزاره‌های سیاستی اعتلابخش فراهم می‌سازند.

References

1. Almedia, R. (2022). From 'What Is New Political Economy' to 'Why Is Everything New Political Economy. *Economic Thought*, 10(2), 28-46. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3271179>
2. Barendt, E. (1998). *An Introduction to Constitutional Law*. Oxford: Oxford University Press.
3. Brennan, G.; Buchanan, J. (1980). *The Power to Tax*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Brennan, G.; Hamlin, A. (1998). Constitutional economics. in Thomas Ulen and Peter Newman (eds). *The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law*, London: Palgrave Macmillan, 401-410.
5. Brennan, G.; Hamlin, A. (2013). Constitutions As Expressive Documents, in: Donald A. Wittman & Barry R. Weingast (eds.). *The Oxford Handbook of Political Economy*, Oxford University Press, 329-341.
6. Brennan, G.; Kliemt, H. (2019). Fiscal powers revisited: The Leviathan model after 40 years. In: R. Congleton, B. Grofman, & S. Voigt (eds.), *The Oxford Handbook of Public Choice*. Oxford University Press, vol. 2, 263-85.
7. Buchanan, J.; Tullock, G. (1962). *The Calculus of Consent Logical Foundations of Constitutional Democracy*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
8. Buchanan, J.M. (1990). The Domain of Constitutional Political Economy, *Constitutional Political Economy*, 1, 1-18. <https://doi.org/10.1007/BF02393031>
9. Buchanan, J.M. (2018). Constitutional Economics, in: Matias Vernengo, Esteban Perez Caldentey, Jayati Ghosh (eds), *The new Palgrave Dictionary of Economics*, Palgrave Macmillan London, 1109-1116.
10. Congleton, R. (2011). *Perfecting Parliament: Constitutional Reform, Liberalism, and the Rise of Western Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Congleton, R. (2018). Towards a Rule-Based Model of Human Choice: On the Nature of Homo Constitutionalis. in: Richard E. Wagner, James M. Buchanan: *A Theorist of Political Economy and Social Philosophy*, Palgrave Macmillan Cham, 769-805.
12. Cooter, R. (2002). *The strategic constitution*, Princeton: Princeton University Press.
13. Dadgar, Y. (2011). The Capacity of the constitutional Political Economy to Discipline Public Sector Management. *Comparative Economics: Institute for Humanities and Cultural Studies*, 2, 109-133. (In Persian).
14. Drazen, A. (2000), *Political Economy in Macroeconomics*, Princeton: Princeton University Press.
15. Elkins, Z.; Ginsburg, T.; Melton, J. (2009), *The endurance of national constitutions*, Cambridge: Cambridge University Press.
16. Elster, J. (1984). *Ulysses and the Sirens: Studies in Rationality and Irrationality*. Cambridge: Cambridge University Press.
17. Elster, J. (2000). *Ulysses Unbound: Studies in Rationality, Precommitment, and Constraints*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Elster, J. (2000). Arguing and bargaining in two constituent assemblies. *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law*, 2, 345-421.
19. Gauthier, David. (1986). *Morals by Agreement*. Oxford: Oxford University Press.
20. Ginsburg, T. (2010). Constitutional specificity, unwritten understandings and constitutional agreement. In (Sajo, A., & Utz, R., eds.) *Constitutional topography: values and constitutions*. Netherlands: Eleven International Publishing,

21. Hadfield, G.; Weingast, B. (2014). Constitutions as coordinating devices. In: S. Galiani & I. Sened (eds.). Institutions, Property Rights, and Economic Growth: The Legacy of Douglass North. Cambridge: Cambridge University Press, 121-150.
22. Hamlin, A. (2013). Constitutional Political Economy, in: Michael Reksulak, Laura Razzolini & William F. Shughart II. The Elgar Companion to Public Choice, Edward Elgar Publishing, 72-82.
23. Hamlin, A. (2014). Reasoning about rules. Constitutional Political Economy, 25, 68-87. <https://doi.org/10.1007/s10602-014-9153-3>
24. Hardin, R. (1989). Why a constitution? In: B. Grofman & D. Wittman (eds.). The Federalist Papers and the New Institutionalism. New York: Agathon Press, 100 20.
25. Hardin, R. (2008). Constitutionalism, in: Donald A. Wittman & Barry R. Weingast (eds.). The Oxford Handbook of Political Economy. Oxford University Press, 289-311.
26. Hart, H. L. A. (1961). The concept of law. Oxford: Clarendon Press.
27. Hayek, F. (1945). The use of knowledge in society. The American Economic Review, 35(4), 519-530.
28. Hayek, F. (1969). Rechtsordnung und Handelsordnung. in F. A. Hayek, Freiburger Studien. Tuebingen: J.C.B. Mohr.
29. Hayek, F. (1973). Law, Legislation and Liberty, Vol. 1: Rules and Order. Chicago: Chicago University Press.
30. Hayek, F. (1976). Law, Legislation and Liberty, Vol. 2: The Mirage of Social Justice. Chicago: Chicago University Press.
31. Hayek, F. (1979). Law, Legislation and Liberty, Vol. 3: The Political Order of a Free People. Chicago: Chicago University Press.
32. Hayek, F. (1988). The Fatal Conceit the Errors of Socialism, ed. by W. W. Bartley III. London: Routledge.
33. Holmes, S. (1988). Precommitment and the paradox of democracy. In: J. Elster & R. Slagstad (eds.). Constitutionalism and Democracy. Cambridge: Cambridge University Press, 195 240.
34. Kadkhodaei, A.; Aghaei Togh, M. (2011). A Study of Foundations and Tools of Constitutional Economics and Its Application in the Constitutional Engineering. Comparative Law Quarterly, 21, 63-82. (In Persian).
35. Momeni, F.; Zamani, R. (2013). An Analysis of Pattern of Development in Iran between Two Revolutions Based on Political Economy and Social Order. Strategy Quarterly, 69, 7-40. (In Persian).
36. Ordeshook, P. (1992). Constitutional stability. Constitutional Political Economy, 3(2), 137 75. <https://doi.org/10.1007/BF02393118>
37. Ordeshook, P. (1993). Some Rules of Constitutional Design. in P. E. Frankel, F. Miller, and J. Paul, eds. Liberalism and the Economic Order, Cambridge: Cambridge University Press, 198-232.
38. Pabst, A. (2014). The Constitutional vs. The Contractualist Tradition: A Foundational Divide in Political Economy, Paper presented at the Cambridge Research Seminar in Political Economy, February 6, Emmanuel College, Cambridge.
39. Pabst, A.; Scazzieri, R. (2016). The Political Economy of Constitution. OEconomia, 6(6-3), 337-362. <https://doi.org/10.4000/oeconomia.2433>
40. Pabst, A. (2018). Political Economy of Civil Society in: Ivano Cardinale & Roberto Scazzieri Ivano Cardinale & Roberto Scazzieri (eds.). The Palgrave Handbook of Political Economy. Palgrave Macmillan London, 289-331.
41. Pasbani Sowme'eh, A. (2011). Constitutional Economics and Fairness. Research Bi-Quarterly of Theoretical Politics, 10, 63-86. (In Persian).

42. Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
43. Rowley, C. (1997). Introduction: The relevance of public choice for constitutional political economy, in: Charles K. Rowley (ed.). *Constitutional Political Economy in a Public Choice Perspective*. Dordrecht: Springer Dordrecht, 1-10.
44. Smith, A. (1778). *An Enquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Indianapolis, IN: Liberty Fund.
45. Tullock, G. (1987). *Autocracy*. Dordrecht: Dordrecht: Kluwer.
46. Van den Hauwe, L. (2000). Public Choice, Constitutional Political Economy and Law and Economics, *Economics, Law, Political Science*, 1, 603-652.
47. Van den Hauwe, L. (2005). Constitutional economics. in J. G. Backhaus (ed.). *The Elgar Companion to Law and Economics*. Cheltenham: Edward Elgar, 223-238.
48. Vanberg, V. (1998). Constitutional Political Economy. in J. B. Davis, D. W. Hands, and U. Mäki, (eds.) *The Handbook of Economic Methodology*. MA: Edward Elgar, 69-75.
49. Vanberg, V. (2005). Market and State: The Perspective of Constitutional Political Economy. *Journal of Institutional Economics* 1(01), 23-49. <https://doi.org/10.1017/S1744137405000032>
50. Vanberg, G.; Vanberg, V. (2017). Contractarian Perspectives in Law and Economics. In: Francesco Parisi (ed.). *The Oxford Handbook of Law and Economics: Volume 1: Methodology and Concepts*. London: Oxford University, 246-267.
51. Vanberg, V. (2018). Constitutional Political Economy. in: Ivano Cardinale & Roberto Scazzieri (eds.). *The Palgrave Handbook of Political Economy*. London: Palgrave Macmillan, 259-287.
52. Voigt, S. (1992). On the internal consistency of Hayek's evolutionary-oriented constitutional economics – Some general remarks. *Journal des Economistes et des Etudes Humaines* 3(4), 461-476. doi.org/10.1515/jeeh-1992-0403
53. Voigt, S. (1997). Positive constitutional economics: A survey. in: Charles K. Rowley (ed.). *Constitutional Political Economy in a Public Choice Perspective*. Dordrecht: Springer Dordrecht, 11-53.
54. Voigt, S. (2017). Constitutional Economics and the Law. In: Francesco Parisi (ed.). *The Oxford Handbook of Law and Economics: Volume 1: Methodology and Concepts*. London: Oxford University, 202-221.
55. Voigt, S. (2020a). *Constitutional Economics: A primer*. Cambridge: Cambridge University Press.
56. Voigt, S. (2020b). *Institutional Economics: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
57. Weingast, B. R.; Wittman, D. (2006), *The Oxford Handbook of Political Economy*. Oxford: Oxford University Press.
58. Young, A. (2019). How Austrians can Contribute to Constitutional Political Economy (and Why they Should). *The Review of Austrian Economics*, 32, 281-293. <https://doi.org/10.1007/s11138-019-00482-9>